Iskolai könyvtár + közösségi tudomány

a világ körüli kalandok élvezete

Nyílt és közösségi tudomány - Hol és hogyan kezdjük a könyvtári felkészítést?
A Könyvtárostanárok Egyesülete, az MKE Tudományos és Szakkönyvtári Szekció és az MTA KIK közös szakmai napja
2024.03.27.

ADJUNK ESÉLYT AZ ÚJNAK!

Én tudom, hogy te vagy A Könyvtáros

Válassz egy élményt !

Kaland

Izgalom

Felfedezés

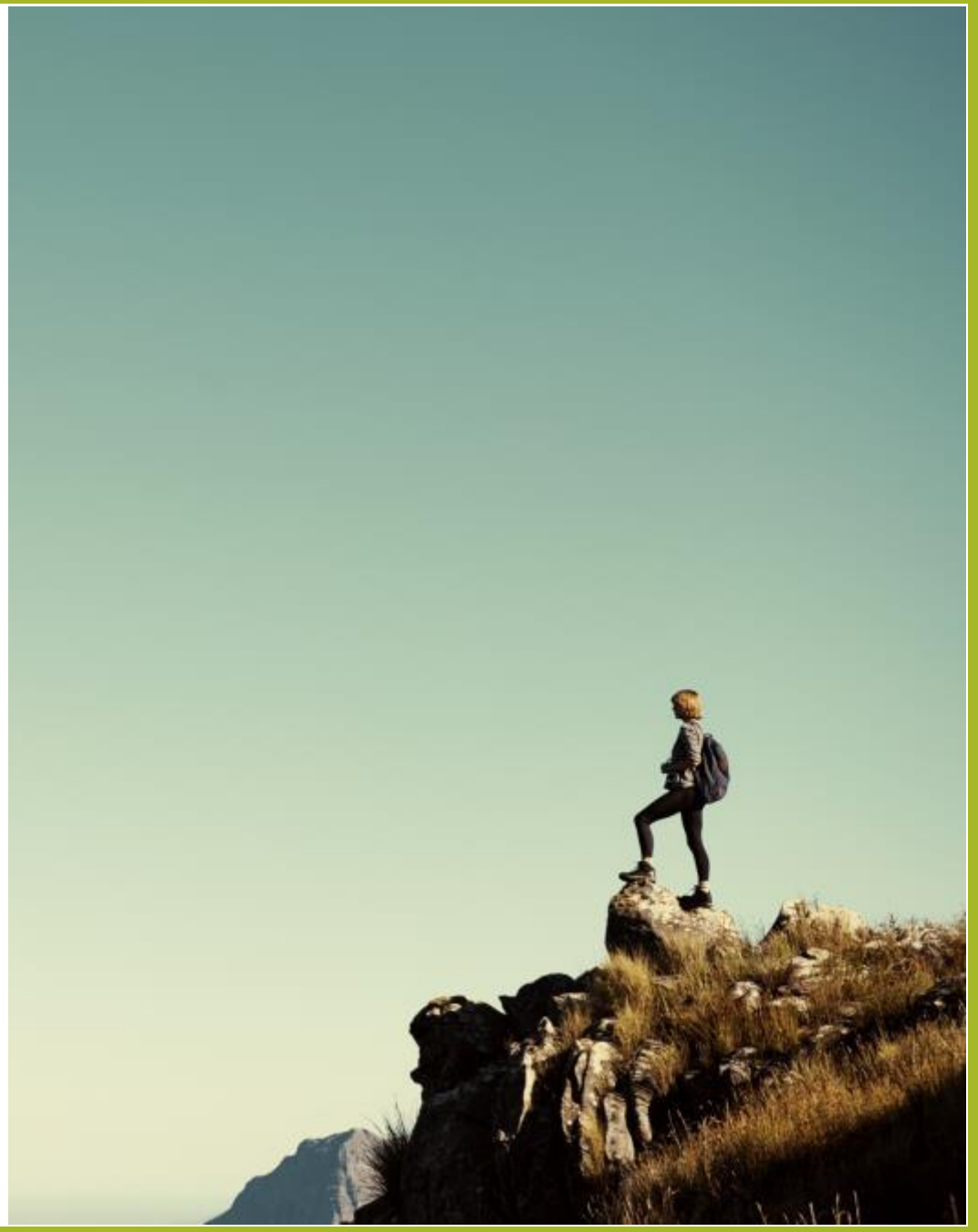

Csináljam? Miért? Hogyan?

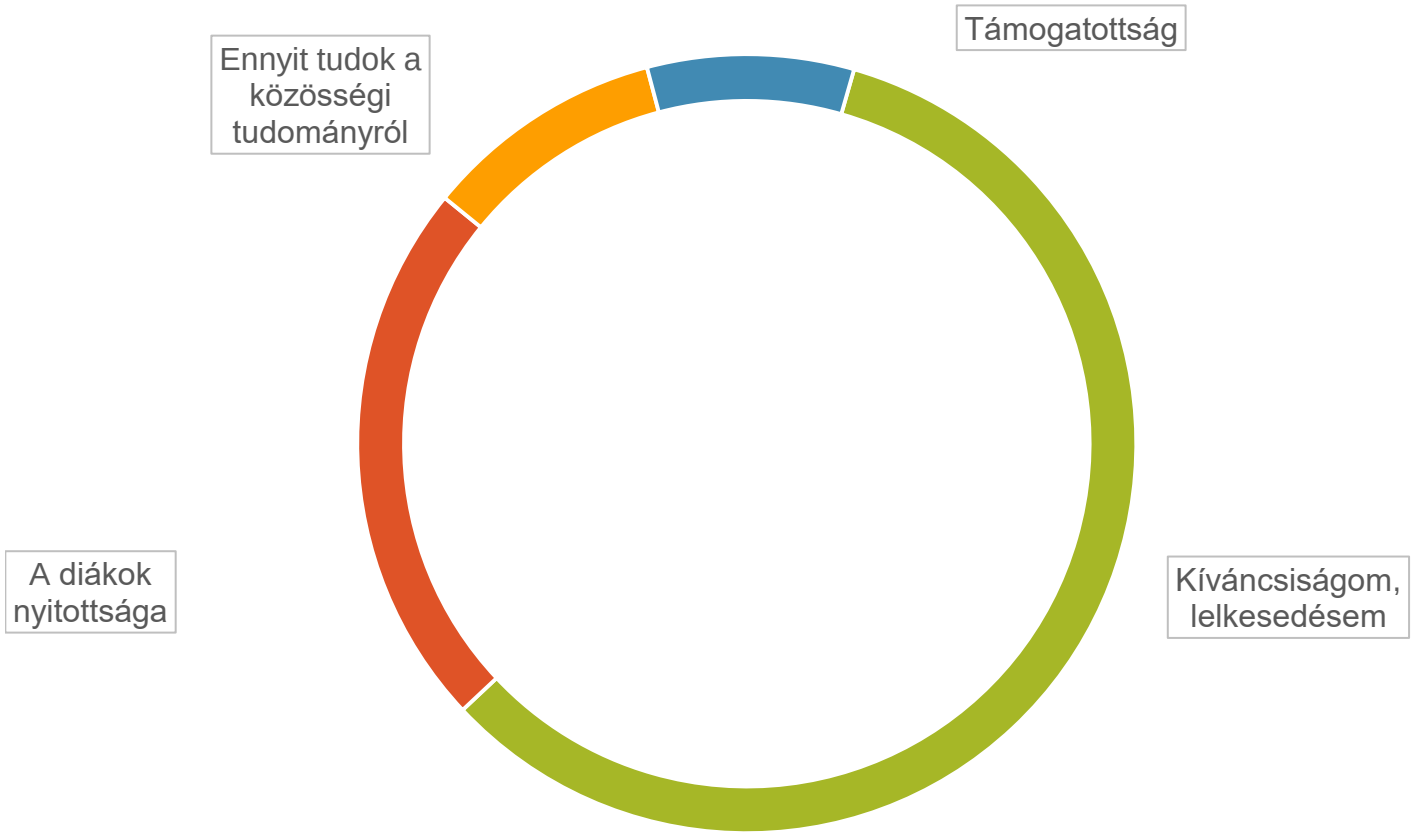

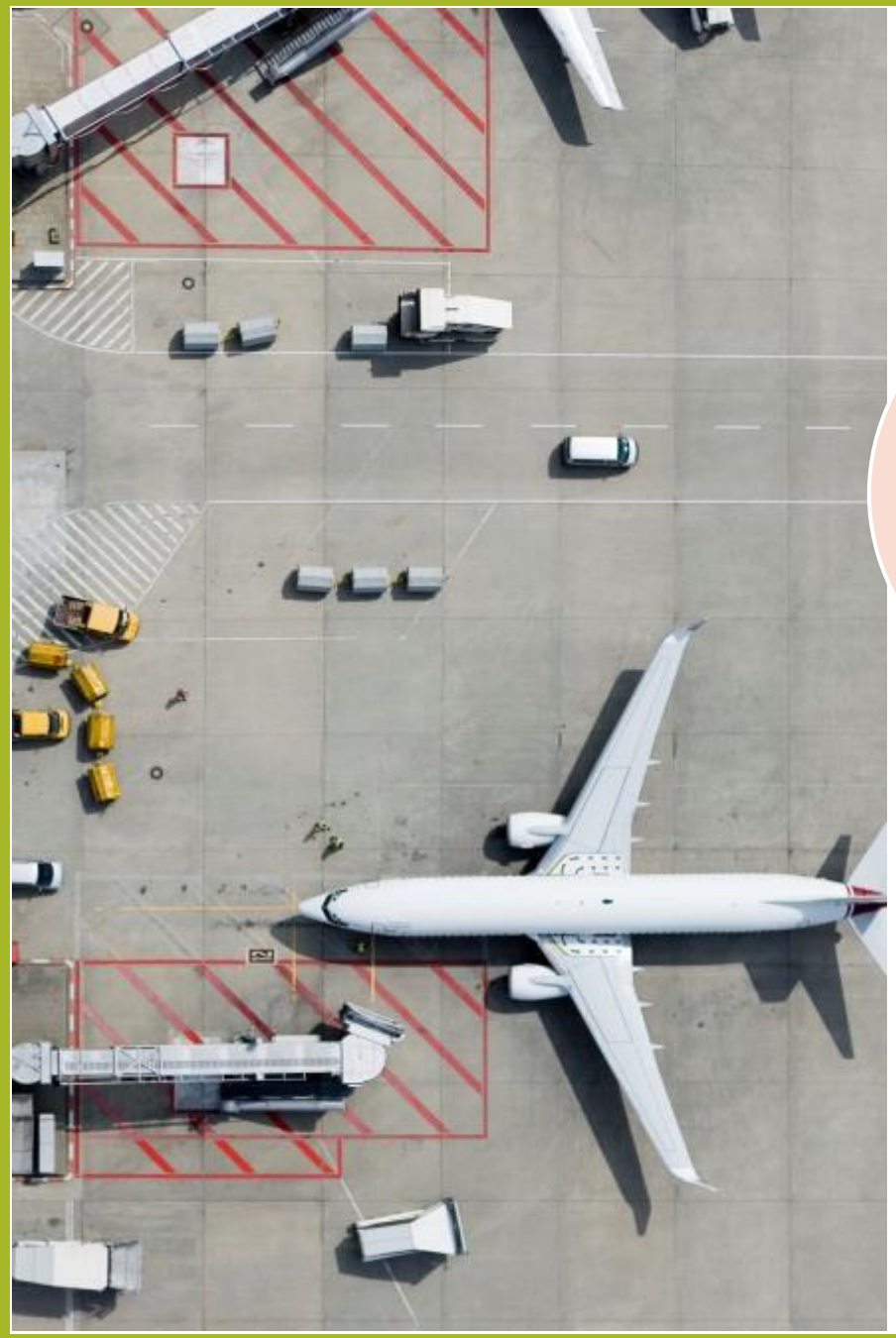

Szakirodalommal

Működő egyesülettel

Személyes tapasztalattal

Rendben, csináljuk!

De jól jönne egy kis támogatás

Európában 2014-ben alakult meg a European Citizen Science Association, mely tömöríti a közösségi tudománnyal foglalkozó különböző szakembereket és intézményeket. Ökológia, környezetvédelem, csillagászat: csak néhány terület, ahol te is besegíthetsz tudományos ismereteink bővítésébe. Nem kell tudósnak lenned, hiszen rengeteg civil közösségi tudományos projekt van, amelybe bárki bekapcsolódhat, aki érez magában egy kis vágyat a kutatáshoz. És az egészben az legjobb, hogy ezek a tudományos munkák az egész nyilvánosság számára elérhetőek.

https://lib.pte.hu/hu/kozossegi_tudomany_tiz_alapelve

https://eu-citizen.science/projects

Rövid tájékozódás után – kifogásolható eredmények

- Feladat:

- 1.Keress egy társat, akivel szívesen dolgoznál!
- 2. Írd be a táblázatba a választott témát és a neveteket!
- 3. Egy A3 méretű plakátot kell készíteni, amely segítségével kampányolni tudsz egy közösségi tudományos kutatás mellett!
- A plakát tartalma:
- A plakát kötelező eleme egy "Ha tovább olvasnál..." rész, és a cím: "Közösségi tudomány" 2pont

- Melyik kutatást ajánlod (megnevezés) 2pont
- Miről szól? Saját szavaiddal, légy meggyőző!? 3 pont
- Kinek, miért ajánlod? 2 pont
- Kép hivatkozással együtt 2 pont
- Hivatkozás a weboldalra (ahol elérhető a kutatás) 8 pont (célszerű nyomtatva)
- "Ha tovább olvasnál..." részhez egy könyv bibliográfiai adatait kérjük 8 pont
- A plakátot, az elkészítés folyamatát az utolsó órán be kell mutatni

Innen szép nyerni…

Téma
Jeges medve védelme
Exobolygó figyelés
Szemétszennyezés csökkentése
Magyarország madarai
Cápák és ráják
Meteorok megfigyelése
mesterséges intelligencia
Szlovéniai delfin projekt
Új fajok felfedezése

Legyen a kiindulás a helyismeret/épített örökség kutatása?

Március 15. másképp:

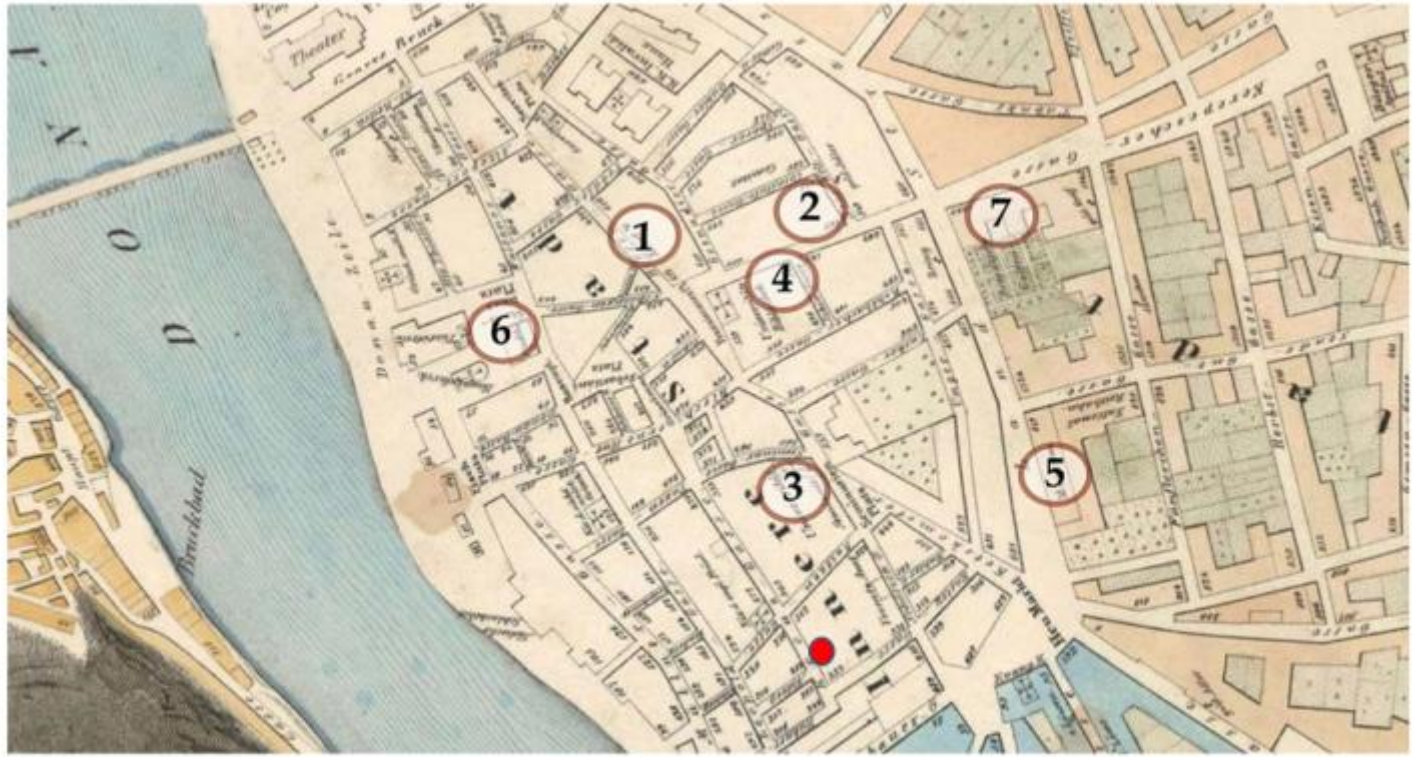

Ez Pest 1848-as térképe. A számok március 15-e legfontosabb eseményeinek helyszíneit jelzik. A piros pötty jelzi azt a helyet, ahol ma a Veres Pálné Gimnázium található. Keressétek meg a 4-es, 5-ös és 7-es helyszíneket és válaszoljatok a másik lapon található kérdésekre!

- **. A 4-es számú helyszín**
- a) Milyen 1848-as emlék található itt?
-
- b) Mikor készült ez az emlék?
-
- c) Próbáljátok meg kinyomozni, hogy az épületen belül pontosan hol történt a március 15-i nevezetes esemény!
-
- d) Minek a helyszíne volt később ez az épület?

Árvízi nyomozás

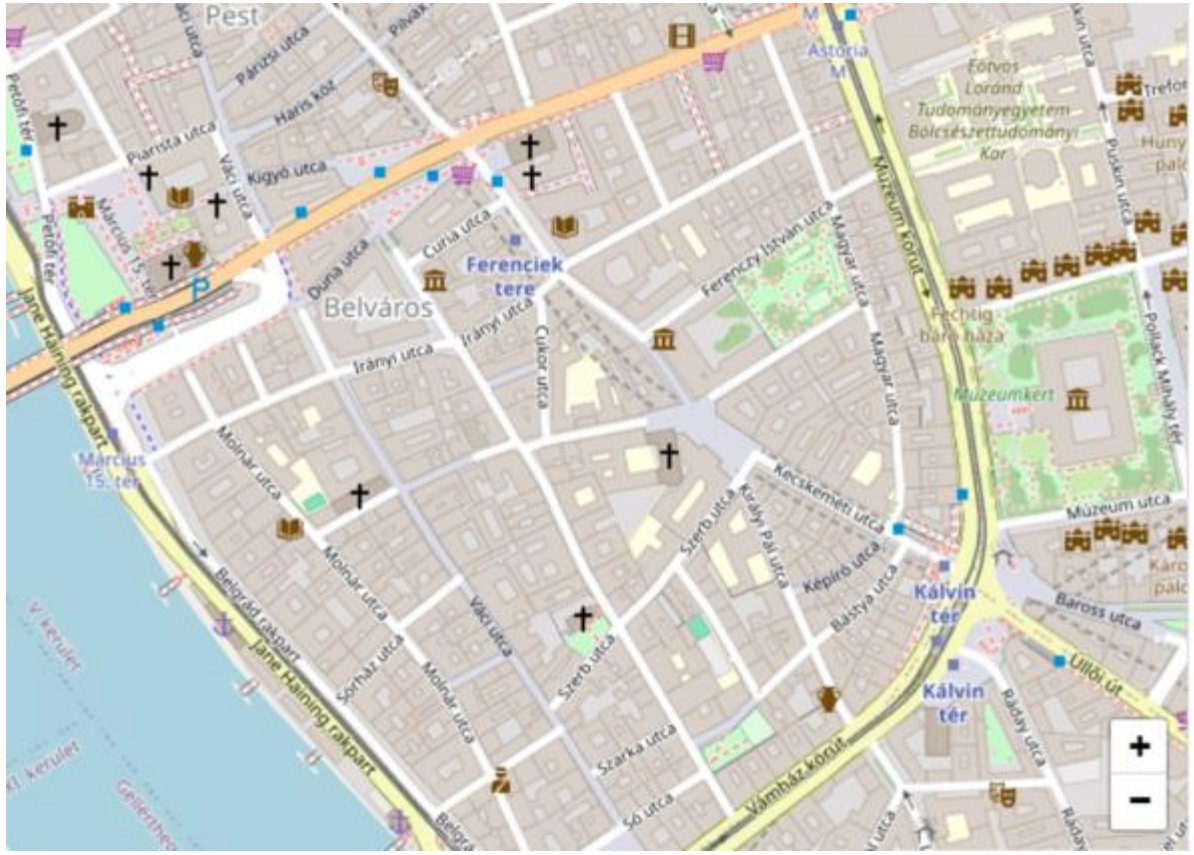

Kvíz

A mellékelt térképen egy felfedező út állomásait találjátok. A kiindulási pont a Veres Pálné Gimnázium. Ezt a piros mosolygós fej jelzi. Kövessétek a nyilakat, és találjátok meg a piros karikákkal/ellipszisekkel jelzett helyszíneken az 1838-as nagy árvíz emlékeit! Nem lesz mindig egyértelmű, hogy hol van az a bizonyos emlék. Legyetek nagyon figyelmesek!

Szabadulószoba

Zirzen Janka utca XII. Virányos (1910). Eredetileg a Kútvölgyi úttól a György Aladár utcáig, 1931-től a Keszthely utcáig. Kútvölgyi út 37.-től Keszthely utcáig. *Zirzen Janka* (1824–1904): pedagógus, a magyar nőnevelés, tanítóképzés kiváló szervezője.[MÉL]

Zita tér XVIII. Miklóstelep, Szemeretelep. Lásd: **Május 1. tér**

Zita királyné út I. Víziváros, Tabán. Lásd: **Várkert rakpart**

Zita királyné: Zita Mária Adelgunda (1892–1989); Bourbon-pármai hercegnő. 1911-ben lett a felesége IV. Károly magyar királynak.

Zivatar utca II. Országút, Rózsadomb (1879). Előzőleg: Szél utca (1874), Wind Gasse,[45] Calvarienberg Gasse (1858), Calvarien Gasse (1850),[31] Steinbruch Gasse (Kőbánya utca) (1822).[31] Rózsahegy utca 5.-től Rónay Flóris utca 32.-ig.

Zobor utca XX. Kossuthfalva (1910-es évek). Mártírok útja 143.-tól Nagykőrösi út 147.-ig.

Zobor: helység Nógrád vármegyében. Ma Szlovákia: Zombor.

Zoborhegy tér XIV. Alsórákos (1929).[211] Bajcs utca 7., Tomcsó utca 1. és 2., Vágsellye utca 1. és 2., Zoborhegy utca 33. és 34., Bajcs utca 8. között.

Zoborhegy utca XIV. Alsórákos (1929).[211] Miskolci utca 35.-től Zoborhegy tér 15.-ig.

Zobor-hegy: Zobor = szábor azaz országgyűlés, amelyet itt tartottak a morvák. Anonymus szerint Zobor a bonfoglalás idején a nyitrai terület hercege, Szvatopluk helytartója volt. Négynapos ostrom után Nyitra várát elfoglalták a magyarok, és Zobort a közeli hegyen kivégezték.

Zodony utca XX. Pesterzsébet (1954). Közműhelytelep utca 15–17.-től a MÁV kelebiai vonalág. Hozzácsatolva a Közműhelytelep utcához.

Zadony: az elnevezés eredete ismeretlen.

Zoltán utca V. Lipótváros (1991). Előzőleg: Belcianisz utca (1952), Zoltán utca (1875), Attila Gasse (Attila utca) (1858),[31] Raben Gasse (Holló utca) (1838),[31] Varjú utca.[1] Szécheny rakpart 8.-tól Szabadság tér 16.-ig.

Zoltán utca XVI. Árpádföld. Lásd: **Ákos utca**

Zoltán utca XVII. Rákoskert. Lásd: **Zrínyi utca**

Zoltán utca XVIII. Rendässytelep. Lásd: **Malomkő utca**

Zoltán utca XIX. Wekerletelep (1910). Ady Endre út 23.-tól Szendrő közig, utána zsákutca.

Zoltán utca XXII. Budafok (1900-as évek). Kálvária-hegy utca 32.-től Kőd utca 5.-ig.

Zoltán: a török népeknél fejedelmi méltóságot jelent (szultán). Árpád fejedelem legkisebb fia, Zolta (8967–9497) fejedelemként 904–947 között volt a magyarság első embere.

Zólyom köz XI. Sashegy (1931). Zólyomi út 28.-tól Bod Péter utca 1.-ig.

Zólyom utca XVIII. Szemeretelep (1930).[136] Szitnya utca 16.-tól Hámán Katalin utca 11.-ig.

Zólyom utca XIX. Kispest (1940).[213] Pozsony utca 17.-től Temesvár utca 18.-ig.

Zólyomi lépcső XII. Németvölgy (1953). Előzőleg: Fohász lépcső (1941), Zólyom lépcső (1933). Jagelló út 64–66.-tól Koszta József utca 17.-ig.

Zólyomi út XI. Sashegy (1928). Előzőleg: Sashegyi út egy része. Eredetileg a Budaörsi úttól a Kálló esperes utcáig, 1934-től a Németvölgyi útig, 1942-ben egy része Wolff Károly út (ma: Hegyalja út) lett, más része Sashegyi út. Budaörsi út 41.-től Hegyalja út 100.-ig.

Zólyomi út XII. Németvölgy. Lásd: **Sashegyi út**

Zólyomi utca XI. Kelenvölgy. Lásd: **Szajol utca**

Zólyomi utca XVII. Rákoscsaba-Újtelep. Lásd: **Váltóőr utca**

Zólyom: helység Zólyom vármegyében. Ma Szlovákia: Zvolen.

Zománc utca XXIII. Soroksár (1953). Előzőleg: Gárdonyi Géza utca. Könyves utca 43.-tól Sallai Imre utca 8.-ig.

Zombor utca XV. Pestújhely. Lásd: **Petrence utca**

Zombor utca XVIII. Glorietti-telep (1940).[227] Sallai Imre utca 79–81.-től Dráva utca 62.-ig.

Zombor utca XX. Gubacsipuszta (1937).[139] Udvarhelyi utca 23.-tól Nagykőrösi út 221.-ig.

Zombori utca IV. Újpest (1920-as évek). Fóti út és Berzsenyi Dániel tér között. *Területrendezés miatt megszűnt.*

Zombori utca IX. Ferencváros (1910). Gyáli út 15/e-től Ferencvárosi rendezőpályaudvarig.

Zombori utca XVI. Rákosszentmihály (1920-as évek). Rákóczi út 27.-től Gelléri Andor Endre utca 31.-ig.

Zombori utca XVII. Rákoscsaba.[218] Lásd: **Földeák utca**

Zombori utca XVIII. Ganztelep.[225] Lásd: **Hubay Jenő utca**

Zombori utca XXII. Budafok (1930-as évek). Bártfa utca 7.-től Bárány utca 16.-ig.

Zombor: helység Bács-Bodrog vármegyében. Ma Jugoszlávia (Szerbia, Vajdaság): Sombor.

Zöld piac/tér III. Óbuda (XIX. század közepe). A Lajos utca és a zsinagóga közötti térség.[31]

Zöld tér V. Belváros. Lásd: **Duna utca**

Zöld utca III. Csillaghegy (1964). Előzőleg: 178. utca. Rákóczi utca 16.-tól Aradi utca 17.-ig.

Zöld utca IV. Újpest. Lásd: **Erzsébet utca**

Zöld Bagoly utca II. Az 1870–1872. évi német nyelvű cím- és lakjegyzékben. Lefutása nem ismert.

Zöldkő utca XXIII. Soroksár. Lásd: **Stefánia utca**

Zöldfa tér I. Vár. Lásd: **Hess András tér**

zöld fa: az elnevezés arra utal, hogy Buda visszafoglalásakor itt állott egy zöld fa.[9]

Zöld Fa utca II. Országút. Lásd: **Tölgyfa utca**

Zöldfa utca III. Csillaghegy. Zrínyi utca 18.-tól Kinizsi utca 23.-ig.

Zöld Fa utca III. Újlak. Lásd: **Bokor utca, Csemete utca**

Zöld Fa: az utcában egykor működő vendéglő nevéről.

Zöld Fa utca V. Belváros. Lásd: **Veres Pálné utca**

Zöld Fa: az utcában volt vendéglő nevéről. Az utcában állt Nagykőrös városának háza, amelynek címerében egy zöld fa van.[102]

Zöldfa utca XV. Rákospalota. Lásd: **Pázsina utca**

Zöldfa utca XVI. Rákosszentmihály. Lásd: **Iharfa utca**

Zöldfa utca XXI. Csillagtelep (1930). Erdősor utca 25.-től Akácfa utca 12.-ig.

Zöldfa utca XXIII. Soroksár. Lásd: **Domonkos utca**

amikor Buda ostroma még tartott. Pesten indult „demokratikus napilap" alcímmel. Első számait Kállai Gyula szerkesztette, 1945. ápr. 16-tól Haraszti Sándor volt a fel. szerk. 1946. nov. 13-án szűnt meg. – 3. a Magyar Szocialista Munkáspárt lapja. 1989. nov. 25-én indult.

Szabadság-hegy: → *Svább-hegy*

Szabadsághegyi Állami Gyermekgyógyintézet (XII. Mártonhegyi út 6.): a Népjóléti Minisztérhez tartozó orsz. jellegű gyógyint. 1949-ben létesítették a Svább-hegyen levő több magángyógyint. áll. tulajdonába vétele után. Egyes részlegei ezért a XII. Ellenvéd u. 2. és Béla király u. 20. sz. alatt működnek. Kezdetben a 14 év alatti tuberkulotikus gyermekeket kezelték, később a felvételi korhatárt 18 évre emelték fel. A gyerekek oktatására külön ált. és érettségizteti jogú középisk.-t szerveztek a ~ keretében. A gyermektuberkulózis csökkenésével egy évig időn. gyógyíthatatlan felnőtt betegeket is ápoltak itt. 1965-től egyéb, főként légzőszervi betegségben szenvedő gyermekek kezelését is végzik. Ágyszáma: 543 (1991). 1979-ben vette fel a *Szabadsághegyi Állami Gyermékszanatórium* helyett a Szabadsaghegyi Gyermekgyógyint. nevet, ~, s lett az Eü. (mai Népjóléti) Min. gyógyító-megelőző, szervezési, módszertani, tudományos és továbbképző int.-e a gyermekek és ifjak orvosi rehabilitációja területén. Ekkor vonták be szervezetébe a → *Szabadságkórházak Országos Ifjúsággyógyászati Intézetét*.

Szabadsághegyi Állami Tüdőgyógyintézet (XII. Erdővíz u. 12.): egykori gyógyint. Helyén 1927-ben egy tr. Jakab László orvos [a Liget és a Park Szanatórium tulajdonosa] vezetésével *Svábhegyi Szanatórium* névvel „diétás, klimatikus, fizikoterápiás" magángyógyint.-et nyitott 100 betegszobában 140 ággyal. 1932-ben a gazd. válság következtében az tr. családja jutott, ezután többször gondját cserélt a szanatórium. 1941-ben a Magánalkalmazottak Biztosító Int.-e (MABI) vette meg. 1944-ben rendőrlaktanya, majd német hadikórház lett. A MABI 1946-ban újraépítette és tüdőszanatóriummá alakította. 1950-ben került áll. tulajdonba, azóta ~. 273 ágyán felnőtt tuberkulotikus, majd egyre inkább egyéb krónikus légúti betegek gyógyításával foglalkozott. 1979-ben megszűnt, helyére a III. sz. Belgyógyászati Klinika költözött.

Szabadság híd, *Fővám téri híd, Ferenc József híd*: építését az *Erzsébet híddal* együtt az 1893. évi XIV. tc. rendelte el. A tervekre nemzetközi pályázatot írtak ki. 21 pályázat érkezett, ezek közül a II. díjas tervet, *Fabricius* Jánosét fogadták el. Az esztétikai megoldás Nagy Virgil műegyetemi tanártól származik. A háromnyílású, rácsos szerkezetű híd ún. Gerber-tartós, a középső 48,40 m hosszú tartórész a két, pillérre és a hídfőre támaszkodó tartó túlnyúló részein függ. Az említett tartókat felbillenés ellen a hídfőn levő 609–609 t tömegű ellensúlyok biztosítják. A nyílásbosszúk 79,3 + + 175,0 + 79,3 m, az összhossz 333,6 m. A hídpálya szélessége 20,1 m, a két járdáé 2 × 2,9 m, a teljes szélesség 20,1 m, a fennmaradó részt az úttest és a pálya között levő főtartók foglalják el. Az úttesten, melynek eredetileg fakockaburkolata volt, közvetlenül a főtartók melletti helyeztek el a villamosvasúti vágányokat. Az építés 1894-ben kezdődött, a kiviteli terveket *Gallik* I. és *Boke* J. készítette. Az alapozást a Gürtner és Zsigmondy cég, a vasszerkezetet az Államvasutak gépgyára készítette. A hídfőkésél négy vármezőház épült. A hidat Ferenc József kir. jelenlétében 1896. okt. 4-én nyitották meg. A ~ 1945-ig az ő nevét viselte. A villamosvasút 1923-ban megszüntette az addigi alsóvezetéket és felsővezetékes rendszerre tért át, ekkor helyeztek el a vezetőkartó oszlopokat a főtartókon, a burkolatot felújították, de a fakockaburkolat megmaradt. 1938-ban a vágányokat az útúttest közepére helyezték. – A ~at a visszavonuló német csapatok (1945. jan. 16-án) felrobbantották, úgy, hogy az említett befüggesztett tartórész a Dunába esett. A budai oldalon levő főtartó súlyosan megrongálódott, majd később lesnakadt. A hidat 1945. márc. 15-re – pontonhíddal kiegészítve – alsóvezetékes szerkezettel használhatóvá tették, ezt azonban a Duna jégzajlása 1946. jan. 10-én elvitte, így a főv. két része között megszűnt az összeköttetés. (Az → *világítással hídakat* már előbb elbontották.) – Az újjáépítést Haviár Gy. és Sárvölgy Pál tervei alapján a MÁVAG végezte. 1946. aug. 20-án ~ névvel nyitották meg. A budai vámszedőházakat elbontották, a korlát hiányzó részét egyszerűbben képezték ki, a címereket eltávolították a kapukról. A keresztmetszet változatlan maradt, a hídfők forgalmán csak kisebb mértékben változtatnak. 1950-ben itt nyílt meg a pesti Duna-parti villamosvasút D-i meghosszabbításának gyalog-aluljáróként is használt alulsáróra, melyben oldalperonos megállóhelyek vannak. – Az első felújításokat 1965–68-ban történt, 1980-ban nagyobb arányú rekonstrukciót végeztek, ekkor állaghibásodás céljából az ellentúlyokat szétszedték, az úttestre aszfaltburkolatot helyeztek. A forgalom 1980. jún. 18. és okt. 17. között szünetelt, a hidat csak gyalogosok használhatták. A későbbiekben a címereket újra elhelyezték. A híd régi szerkezetének egyes elemei a Petőfi híd budai hídfőjénél levő parkban tekinthetők meg. (Forgalmát → *dunai áthelyződése* cikkünk.) – *Irod.*: Czekelius Aurél–Szántó, Albert: A Ferenc József-híd építésének története (Bp., 1896).

A Szabadság híd

politikájára érdekes fényt vet a szőlőtermesztés és a borkereskedelem. A meghódított tartományokban általában, így Pannóniában is, először tiltották a szőlőtermesztést. Ennek az volt az oka, hogy az itáliai évszázados szőlőgazdaságokat féltették az esetleges konkurrenciától. Az új tartományok is csak további felvevő piacot jelentettek a híres bortermelő vidékek számára. A bort viszont elvámolták, amikor egyik tartományból a másikba szállították. Legalábbis erre mutat egy nemzetközi viszonylatban is páratlan hordóleket Aquincumból. Az említett Pacatus-féle fazekasműhelynél az egyik kút béléseként fahordót használtak, és a víz jól konzerválta évszázadokon keresztül a dongákat. A dugó vonalában tisztán olvasható ma is a bélyegző beégetett felirata, amelynek magyar fordítása így szól: A II. „segítő" légió kórháza részére vámmentes... (mármint a hordóban szállított bor, amelyről, sajnos nem tudjuk, hogy a birodalom mely részéből érkezett hozzánk).

A III. sz.-tól kezdve már általánosan engedélyezték, sőt propagálták a szőlőtermesztést Pannóniában is. Fejlett szőlőkultúránk bizonyítékai a nagy számban előkerült szőlőmetsző kés mellett a kőbe faragott dombormüveken és mozaikpadlókon ma is látható szőlőábrázolások és a bortároló edények, amphorák tömege.

Mint a római élet minden jelenségének, a szőlőtermesztésnek és élvezésének is külön isteni megszemélyesítője volt. A klasszikus görög-római Dionysos–Bacchus-kultusz mellett a provinciálisabb jellegű Liber, illetve női változatában Líbera istenségek dombordiszű ábrázolásai és feliratos oltárkövei mutatják a szőlőművelő lakosság körében népszerűségüket.

Az óbudai kiskocsmák hangulatának ókori előképét láthatjuk a Meggyfa utcai villa szüreti menetet ábrázoló egyik mozaikján, ahol maga a félisten Herkules is részegen támtorog a táncoló szatírok és bacchánsnők körében.

A szőlőműveléssel párhuzamosan gyümölcstermesztés is folyt az aquincumi déli és keleti fekvésű lejtőkön, ahol a régészeti kutatások több római kori villa maradványait hozták felszínre. Az egyik díszesen berendezett villa a Csúcs-hegy oldalán emelkedett, áhonnan szép kilátás nyílt a polgárvárosra és a széles Dunán keresztül a pesti síkságra. A lakóépület körül különböző rendeltetésű gazdasági épületek sorakoztak, hiszen az Aquincum környéki ún. villák nem nyaralóhelyek, hanem elsősorban mezőgazdasági jellegű majorságok voltak. Ennek megfelelően a földművelésnek – elsősorban a kertgazdaságnak, gyümölcstermesztésnek –, valamint az állattenyésztésnek számos emléke került napfényre a környéken. Régészeti leletek bizonyítják – részben sírleletek – a dió, mandula, cseresznye, kajszibarack, szilva, alma termesztését vidékünkön e világgazdaságokban. A gyümölcsöket kis kosárban helyezték a sírba a halottak utolsó táplálékául. A rómaiak a többi ókori néphez hasonlóan hittek a túlvilági életben, és ezért halottaikkal együtt eltemették mindazokat a használati tárgyakat, amelyekre elképzelésük szerint a túlvilágon szükségük lehetett.

Ezért olyan fontosak az egykori élet rekonstruálásához a sírleletek. A rómaiak városunkban is, mint az egész birodalom területén, a városból kivezető utak mentén temetkeztek. Csak a villák lakóit helyezték az épületcsoport mellett örök nyugalomra, ahol régi környezetükben és szeretteik körében maradhattak.

Az I–II. sz.-ban, az ún. kora császárkorban a rómaiak általában hamvasztották halottaikat, és csak a III. sz. végétől kezdve lett általános a holttest eltemetése, elsősorban a keleti kultuszok hatására. A mai szokáshoz hasonlóan hozzátartozóik részére sírkövet állítottak, amelyre rávésték az elhunyt nevét, foglalkozását, életkorát; ha katona volt, a csapattestet is feltüntették a feliraton, amelyben szolgált. Gyakoriak a családi síremlékek, amelyek sokszor nemcsak az elhunytak személyi adatait, hanem azok dombormüvű képmását is megörökítik. A II. sz. végétől a leggazdagabbak sokszor kőkoporsóba, szarkofágba temetkeztek. Ezek kezdetben a föld felszínén állottak, és a szokásos feliraton kívül szép domborképekkel is díszítették őket. A III. sz. végétől a sűrűsödő ellenséges betörések miatt már a halottak sem nyugodhattak békében. A szakmányra éhes barbár népek a sírokat is feltörték és kirabolták. Ezért a kőkoporsókat is inkább földbe helyezték, és mivel így semmi értelme sem lett volna a sírfeliratnak és szobrászati díszítésnek, ezek a kései szarkofágok már csak egyszerű kőládák. A szegények tégla- vagy fakoporsóba helyezték halottaikat, esetleg gyékénybe csavarva földelték el őket. A pusztuló birodalom rohamosan omladozó határ menti városában az V. sz. legelejéről mind több ilyen szegényes sírt találunk. A halottak mellé ebben az inséges időben tárgyi emléket nem helyeztek. Néhol egész családokat temettek el egyszerre, s a sírt mésszel öntötték le, jelezve, hogy járványok és ellenséges betörések mind sűrűbben pusztították végig Aquincumon. Az antropológiai vizsgálatok szerint az elhunytak többsége ebben az időben – vagyis a IV–V. sz. fordulóján – germán, szarmata vagy valamely más „barbár" népcsoporthoz tartozott. Aquincum romanizált lakossága a határvidékről a tartomány belsejébe vagy éppen Itáliába menekült. Az üresen maradt város, illetve katonai tábor védelmére a római birodalom hadvezetősége befogadta és letelepítette a népvándorlás első hullámaival érkező s a hunok elől menekülő jövevényeket.

Az V. sz. elején római városról többé nem beszélhetünk; Aquincum hagyatéka a népvándorlás kori települések és a középkori urbanizáció örökségében él tovább Budapest területén.

P. K.–W. I.

ÁRVÍZ

A vízparti várost gyakran pusztították árvizek. 1732 és 1830 között 12 áradást jegyeztek fel, melyek közül az 1799. évi +7,26 m vízszintjével az egész Ferencvárost romba döntötte. Ezután kezdték meg a védekezést a váci és soroksári védőgátak építésével, a Tőkölyi-gáttal és a Duna-parti gáttal.

1838. március 13-ról 14-re virradó éjjel újabb árvízi katasztrófa érte Pestet. Az ár 15-én tetőzött, 9,27 m

GY

GYÖRGY, KAPPADOKIAI
vértanú, szent
Ünnepe: április 23.
Élete: 303 táján, a Diocletianus-féle üldözések idején fejezték le, s halt vértanúhalált.
Legenda: Az 5. sz.-i szenvedéstörténet szerint Kappadokiából származott, a római hadsereg magas rangú katonatisztje volt. Anyja hatására lett keresztény. Legyőzött egy sárkányt, amely a líbiai Silena város közelében lévő tóban lakott, és naponta egy embert követelt. György megszabadította a végzet által áldozatként kiszemelt királylányt. A lándzsadöféstől félholt sárkányt a királylány övével végigvezette a városon, ezt látván az ott lakók, megkeresztelkedtek. Végre megölte a sárkányt, és öt ökör segítségével elsüllyesztette a tóban. Keresztény hite miatt börtönbe vetették, megjelent előtte Krisztus, s megjósolta hét évig tartó szenvedését. Diocletianus császár kihallgatta. György lerombolta a pogány templomokat, ahol áldoznia kellett volna (más változat szerint: égből jött tűz miatt dőlt romba a templom). Az átnyújtott méregpoharban levő ital nem ártott neki. Bőrét lenyúzták. Kerékbe törték, de egy angyal összetörte a kereket. Fejébe hatvan szöget vertek. Levágták kezeit és lábait, de Krisztus (más változat szerint egy angyal) meggyógyította. A börtönben meggyógyított egy ördögtől megszállottat. Az égből ajándékként fegyvert kapott. Testét szétfűrészelték, izzó vaskarmokkal megkínozták, forró ólommal teli üstbe ültették, lefejezték.
Patronátus: A német rendek, II. Brandenburgi Frigyes hattyúrendjének, a kereszteseknek, lovagoknak, Oroszország északi részén a Kardtestvéreknek, számos György-testvériségnek – így például a Károly Róbert által 1318-ban alapított Szent György-lovagrendnek – patrónusa, vadászegyleteknek, katolikus cserkészeknek védőszentje. Ferrara, Genova, Novgorod városok patrónusa, valamint Grúziáé; a genovai bankoké, kórházaké, az angol királyi házé, földműveseké, lóval foglalkozó parasztoké. Megvéd a pestistől, leprától, kígyócsípéstől, boszorkányoktól. A tizennégy segítő szent közé tartozik.
Tisztelet, kultuszhely: Tisztelete a palesztinai Lydda-Dioszpolisziból ered (ma az izraeli Lód). A templomot 1010-ben szeldzsuk török csapatok fölperzselték, 1873 óta görög-ortodox templom áll a helyén. A 6. sz. óta tisztelik ereklyéit Galliában, például Limoges-ban, Le Mans-ban, Rómában a St. Giorgio in Velabro-templomban (koponya a 8. sz. óta). Reichenauban (896-ban Rómából került ide); Siegburgban (1750 óta fejereklye), Shieriben, a S. Giorgio-templomban (1300 óta fejereklye), Prágában a Szt. Vitus-székesegyházban, Velencében, a S. Giorgio Maggiore-templomban, Rougemontban (1390-ben keletről került ide). A 12. sz. óta sok templom névadója, többek között Limburgban, Prágában, Bambergben (a dóm keleti kórusa). A magyar szent korona alsó, ún. bizánci részén két keleti katonaszent, György és Demeter képe kapott helyet. Az első csanádi székesegyházat Szent Gellért Szent György tiszteletére szentelte. A veszprémi Szent György-kápolna ezt egy évszázaddal megelőzve (a X. századtól) hirdeti a hazai György-kultuszt a középkorban, itt fejereklyét őriztek, Szent István (997–1038) a bolgárok elleni hadjáratból Szent György ereklyéivel tért vissza.
Néphit: György napja a tavasz kezdete, megkezdődik a legeltetés, a termés megjóslása ehhez a naphoz fűződik (pl. ha az erdő György-nap előtt már kizöldült, aratás lesz stb.). György napja jó a szerelmi varázslatokhoz, a kincskereséshez. Napja körül hullott eső aranyat ér.
Művészi ábrázolás: *Öltözet:* tunikában; tunikában és chlamysban; hermelinnel bélelt kabátban; lovagként, udvari szoknyában, szűk nadrággal és csuklyával is ellátott kabátban; lovagként páncélban és köpennyel; antikizáló viseletben; sisakban; lovon sárkánnyal harcolóként.
Jelkép: vértanúpálma; lándzsa, kard; lándzsa zászlóval (München, Alte Pinakothék, A. Dürer festménye 1458-ból); törött lándzsa (Párizs,

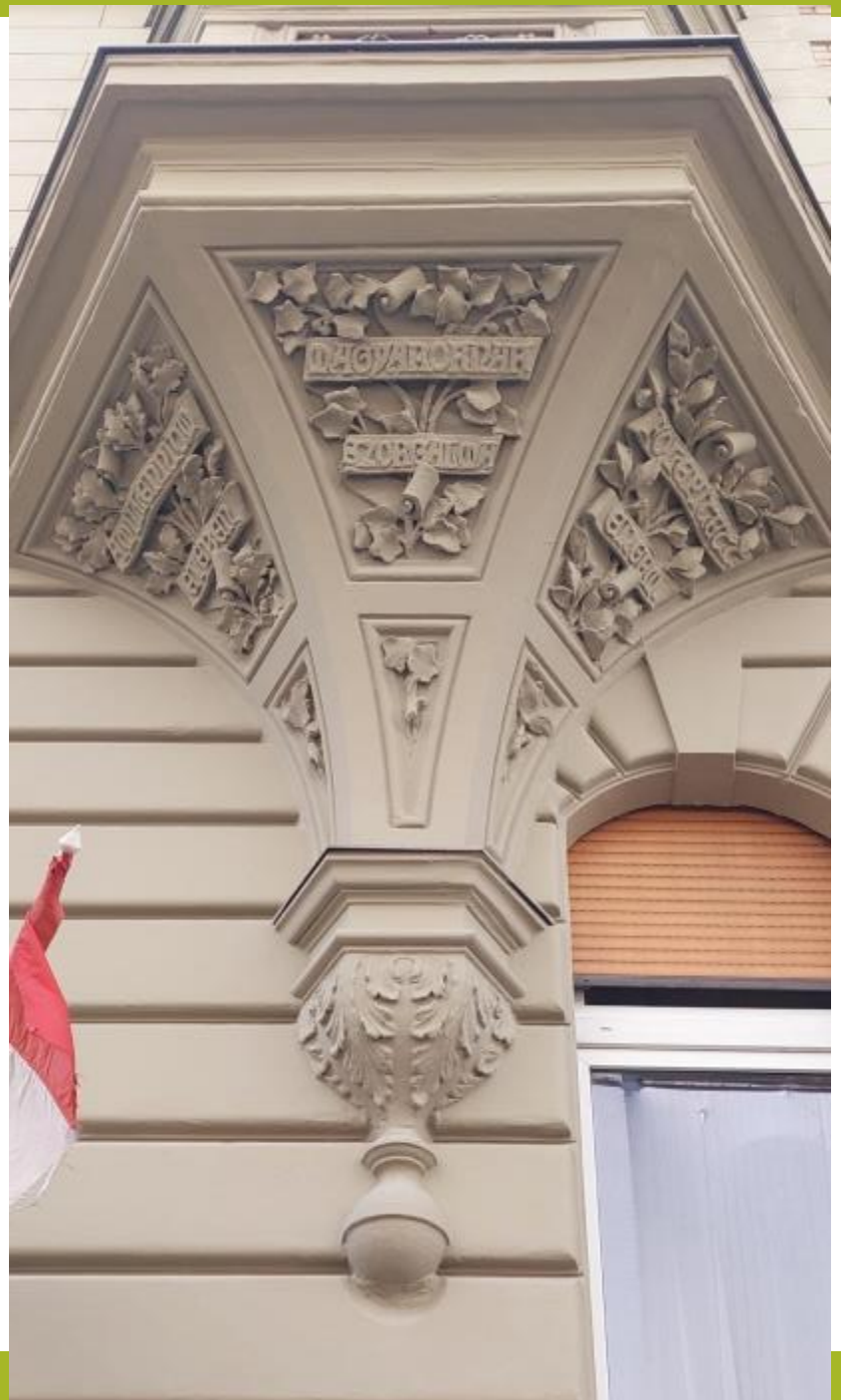

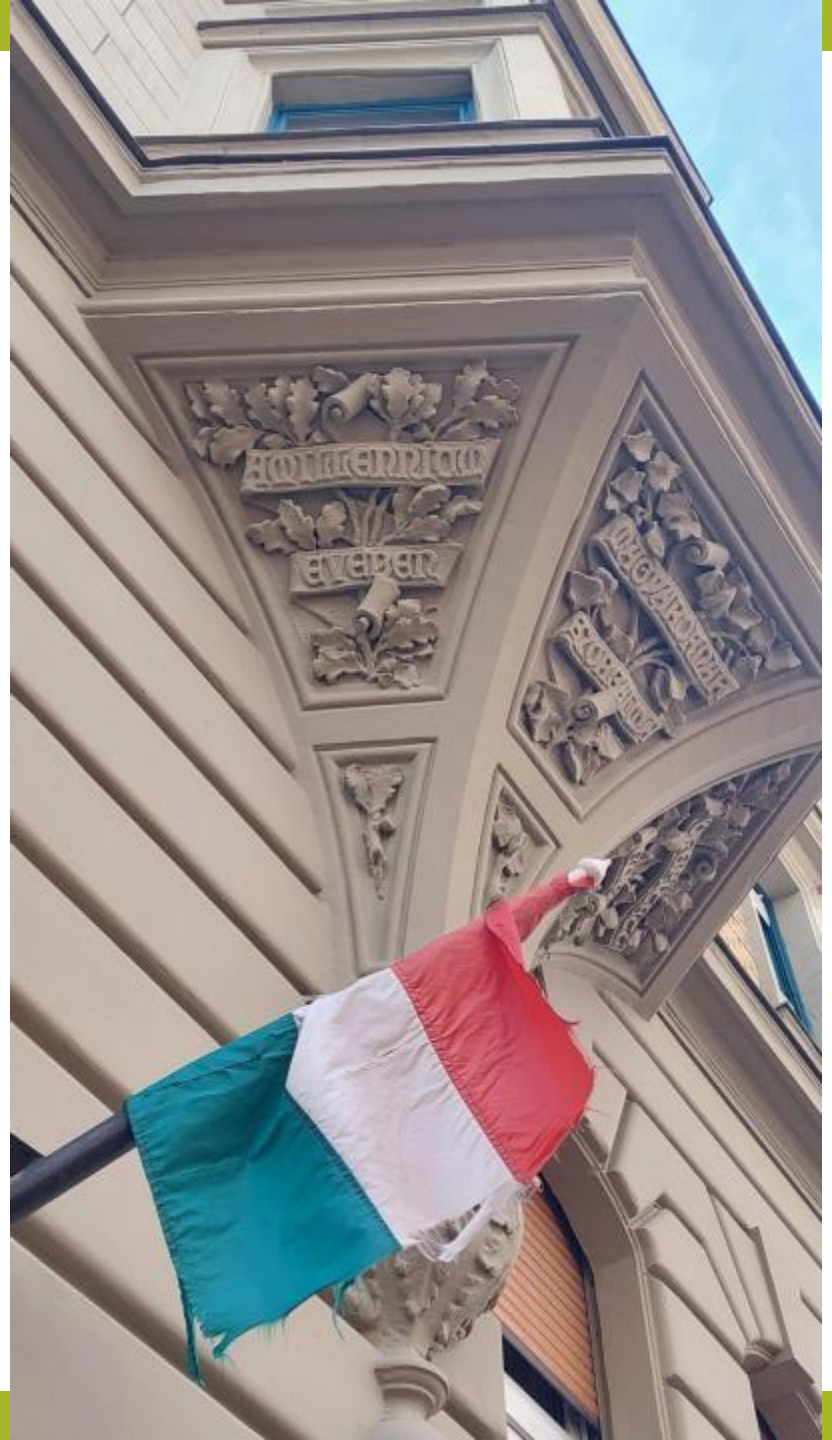

Köszönöm szépen!

cserlakine.hagymassy.krisztina@vpg.hu